Година XVI София, януарий 1944 год. Книга 1 (151)

Илюстрация Илиндень

Редакторъ: КИРИЛЪ ХРИСТОВЪ — ОВИЧАНОВЪ

Редакция и администрация: ул. „Пиротъ“ № 5, телеф. 2-19-32 — Чекова смѣтка 52-21

Абонаментъ 150 лв., за Европа—250 лв., за Америка—3 долара. Отдѣленъ брой 15 лв.

Списанието е одобрено отъ Министерството на Народ. Просвѣщение съ окржжно № 40,350 отъ 28. XI. 1923 г.

Витлеемския младенецъ

Изминаха вече 51 год. откато Духъ святий бѣ осѣнилъ сърдцата на първитѣ шестима наши възторжени братя и имъ внуши светата идея да създадатъ македонската революционна организация за борба противъ вѣковната тирания.

Половина вѣковенъ копнежъ за свобода: люти борби, тежки мжки, скжпи жертви, опустошения и разорения—материални и морални, загуби безчетни — цѣли семейства се разориха и загинаха въ борбата — докато най-после свободата озари страната ни, българското сърдце цѣлокупно се възрадва, възвеличи се. Видѣхме това, което отъ вѣкове ожидаваше българскиятъ народъ—величието на българската земя — и възкликна цѣлъ народъ — „Съ нами Богъ уразумейте и покланяйте ся Ему!„

И Богъ е съ насъ!

Той ни благослови, Той ни възроди и не ще ни остави, защото и ний сме съ Него. Ето на. Наближава рождението Му. Очакваме Го пакъ да дойде при насъ, така както сме Го очаквали още отъ създаването на българското царство. И всичката ни надежда е въ Него. Той е крепилъ вѣрата въ свѣтлото наше бждеще. Той ни е пазилъ Съ Него сме живѣли, съ Него ще пребждемъ въ вѣковетѣ — въпреки всичко, напукъ на врага, който що не стори и що не се кани да стори, само и само да изкърти вкоренилата се дълбоко въ душата ни вѣра, че България е и ще си остане велика, че Македония вече е свободна, че македонскиятъ българинъ, опоенъ отъ свободата и озаренъ отъ нейнитѣ лжчи, вижда, че всички български земи сж вече заедно и образуватъ цѣлокупната Българска държава, и очаква да утихне свѣтътъ, за да хвръкнатъ всички заедно и догонятъ напредъка, съ който ще очудятъ свѣта, така както той е билъ очуденъ въ началото на срѣднитѣ вѣкове, когато той се бѣ издигналъ до положението на първенецъ всрѣдъ всичкитѣ славянски народи, като бѣше създалъ своята могжща култура, недостигната отъ велики даже империи въ Европа.

Да се облечемъ, братя, съ търпение, да дочака тоя свѣтълъ часъ!

До тоя часъ, може би, още и голѣми премеждия ни очакватъ. Ще загинатъ, може би села и градове и хиляди невинни български души. Ще загинатъ, може би, и мнозина отъ насъ — но нито единъ не ще умре съ отворени очи по роденъ край. Всички ще издъхнемъ съ спокойни сърдца, доволни, че Македония вече не е робиня, че не ще остане българинъ подъ нашето небе въ робство.

Нека се въоржжимъ съ търпение, нека покажемъ себеотрицанието, куража, който ни бѣ въодушевлявалъ на младини и който бѣ ни далъ възможность да проявимъ чудеса отъ храбрость, отъ които и днесъ свѣтътъ се удивлява: краятъ, благоприятниятъ, победоносниятъ край вече наближава. Чупятъ се едно следъ друго вражескитѣ оржжия предъ духа на носителитѣ на истината и на правдата.

Заради тържеството на тази истина, на правдата е дошълъ Христосъ на земята!

И вѣчна ще бжде Неговата слава!

К. Хр.

Народна библиотека-София

ОМЕРЗВЛЕНИЕТО

Въ вѣковния си копнежъ за величие и прослава, въ стремежа си да прояви своето творчество въ областьта на вещественатa културa, българинътъ впрѣгна сили и създаде отъ бившата турска паланка Срѣдецътъ, гордостьта на цѣлия народъ. Кой българинъ, кѫдето и да се е намиралъ той, не е ожидавалъ да посети Царствения градъ, станалъ приказенъ центъръ на културa и красота, на здраве и свежесть, на монументални сгради и разкошъ, удивляващи даже и чужденцитѣ, които, родени и израсли въ своитѣ непознаващи робството страни, не сѫ могли да си обяснятъ подема на София и въобще на цѣлата страна за такъвъ кратъкъ срокъ и при всичкитѣ сътресения които българинътъ е изживѣлъ въ своего кратко свободно сѫществуване.

Деньтъ 10. I. 1944 год. ще остане тъженъ и злопаметенъ за следващитѣ български поколѣния: Демонътъ, който още въ зарята на нашето създаване бѣ изпречилъ гърди противъ цѣлостното наше политическо обособление, прояви на дѣло своето омерзвление къмъ насъ. Разбиха се окончателно предположенията у нѣкои за нѣкаква хуманность и човѣколюбие у англо-саксонцитѣ, които съ своето лицемѣрие бѣха заслѣпили мнозина българи, като имъ изпращаха специални богатоплатени мисионери съ цель да обръщатъ православнитѣ християни въ тѣхната — въ протестантската вѣра — да цепятъ по тоя начинъ рождени братя и ги дѣлятъ на истинно вѣрующи християни и на заблудени овце, които и днесъ се срѣщагъ, безъ да се поглеждатъ.

Презъ дневното и особено презъ нощното аеропланно нападение отъ 10. I. 44 г. софиянци преживѣха адски страхове и мѫки, нечути и невиждани отъ никой българинъ до сега.

Многобройни сгради бѣха сринати въ основитѣ си и окончателно унищожени, други бѣха съборени и изпотрошени — рѣдко остана кѫщя съ здравъ прозорецъ — електричество и водопроводъ повредени, улицитѣ разорани — зълъ демонъ бѣ се разбѣсилъ и прояви своята унищожителна сила върху мирното столично население — върху жени и деца, върху болнави и старци, върху училища и сиропиталища, върху черкви и болници, съ едно единствино намѣрение — да се накаже ненаказуемия, да се разпъне вѣрующия и сподвижника на разпнатия заради правдата и истината на кръста, да се спъне развитието на българина, който още отъ идването си на свѣта се е вълнувалъ отъ една единствена мечта — да види свободенъ и своя братъ, който отъ 66 годнасамъ гори огъ сѫщото желание — да се види обединенъ съ освободения си братъ — и двамата заедно дали скѫпи жертви за сбѫдване на общата имъ братска любовь и мечта.

Злото нанесено на София не се поддава на преценка. Посегна се върху гордостьта, върху украшението на цѣлия български народъ. Не остана българско сърдце неуязвено, не наранено, неозлобено противъ злосторника. Присѫдата е обща, безъ разлика на полъ и възрасть, на политическо вѣрую и положение, на пострадалъ или незасегнатъ, на гражданинъ или селянинъ — всички еднакво отвратени.

Изъ развалинитѣ на София намѣриха смъртьта си цѣли семейства — деца изгубиха родителитѣ си, майки оплакватъ децата си. Избити бѣха достойни наши държавници и дипломати, професори и учени, писатели и художници, свещеници и учители — загина златна наша младежь, пълна съ енергия и блестящи намѣрения за напредъкъ и жизнерадость, за служба предъ родъ и отечество, за величието на българския народъ!

Никой не каза аминъ, всѣки анатема изрече.

И що стана?

Изпъкна като стихия братолюбието и обичьта! Като че ли народътъ бѣ очаквалъ подобна една зла прокоба, за да открие всичкитѣ скрити до тогава заложби на милость и човѣщина, за да разтвори своитѣ обятия и да прегърне въ пазвата си пострадалия свой братъ, да го стопли, да го приюти, да го нахрани и утеши. Не остана голъ и ненахраненъ, необутъ и необлѣченъ, не окураженъ и неуспокоенъ. И всичкитѣ служби — отъ върховетѣ на управлението до най-обикновения служащъ — и всички изъ цѣлата страна разгънаха чувства на състрадание и милость и си създадоха една единствена цель — да услужатъ на огорченитѣ, на прокудените бѣжанци, които презъ цѣлия свой животъ съ черна икономия и лишения бѣха си създали свой свещенъ домъ и подслонъ.

Българинътъ издържа блестящъ изпитъ предъ история и общества, изпитъ, който ще блещи като факелъ въ бѫдещето.

Да се поздравимъ!

Не стана това, що проповѣдваха душмани. Не се сбѫдна и надеждата на нападателя. Не се пролѣ братска кръвь изъ улицитѣ на София. Не се посрами българинътъ. Посрамиха се тѣ, кървожадницитѣ, които цѣлъ свѣтъ осѫди.

Не настана революция и братоубийство. Не се създадоха барикади изъ улицитѣ на София. Барикадитѣ сѫ на границитѣ на отечеството, които пазятъ постигнатата вече свобода и единство, величието на българския народъ!

Пролѣ се нова братска кръвь за братско величие и единомислие. Българинътъ отъ Македония, Добруджа и Бѣломорието страда и се мѫчи, даде жертви за своето име, за своя братъ и обратно — свободниятъ българинъ води войни, дава и дава жертви — човѣшки и материални — пада, става и като фениксъ се изправи на краката си, възсия и възкликна — сей естъ братъ мой истинний и возлюблений о немже благоволихъ.

Какво ни очаква?

„Водата спи, врагътъ не спи!“ се казва. Може би нѣщо по-грозно ни очаква. Но изпитътъ е издържанъ. Всѣки отъ насъ знае — веднажъ ни е майка раждала, една смъртъ ни очаква — но смъртъ честна, достойна.

Канятъ се да похитятъ градоветѣ ни. Могатъ. Тамъ имъ е силата — да убиватъ, да унищожаватъ. И на тѣзи тѣхни вродени качества се дължи владението имъ надъ свѣта.

Ортаци на смъртьта и на мизерията, носители на злощастията, тѣ властвуватъ надъ народи, които се израждатъ отъ мизерия и гладъ, макаръ и странитѣ имъ да сѫ едни отъ най-плодороднитѣ изъ земната щирь.

(Следва на 3. стр.)

Свещеноикономъ Григорий*)

Свещеноикономъ Григорий попъ Димитровъ, българинъ отъ източно православно вѣроизповѣдание, синъ на свѣщеникъ Димитъръ Димчевъ, е роденъ на 26 май 1854 год въ гр. Неготинъ на Вардаръ, Тиквешко, Македония.

Първоначалното си образование получихъ въ родното си мѣсто. Презъ 1880/81 учебна година завършихъ II класъ при II кл. училище въ гр. Солунъ при учителитѣ Христо Бучковъ и Кузманъ Шапкаревъ. Презъ 1881/82 год. се откри Солунската българска мжжка гимназия съ пансионъ и III класъ, на която първиятъ й директоръ бѣ г. Божилъ Райновъ отъ гр. Котелъ, съ 6—7 учители и около 50 60 ученици, подържани на свои срѣдства и на Св, Екзархия въ пансиона.

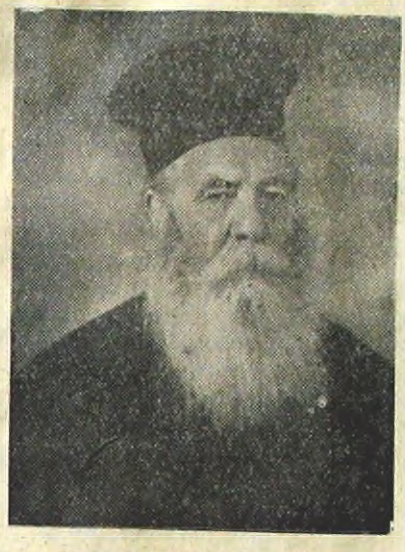

Следъ като завършихъ III и IV класъ въ гимназията презъ 1882/83 и 1884/85 уч. години, учителствувахъ при II кл. смѣсено училище въ гр. Велесъ, съ годишна заплата 17 3/4 лири турски /381 лв. златни/ първата и 30 лири турски /681 лева златни/ втората година. Като спестихъ известна сума за издръжката си въ пансиона, защото баща ми бѣше беденъ да ме подържа на свои срѣдства, постжпихъ повторно въ Солунската гимназия и презъ 1887/88 учебна година завършихъ пълния й курсъ — VII класъ. III випускъ на гимназията, съ зрѣлостно свидетелство.

Следъ свършване на гимназията, посветихъ се на учителското поприще. Мирското ми име бѣше Григоръ попъ Димитровъ. като непрекжснато следъ свършването на гимназията, изпълнявахъ длъжностьта главенъ учитель — директоръ на II и III класни училища и прогимназии, въ следнитѣ градове на Македония подъ ведомството и издръжката на св. Българска Екзархия.

I Въ гр. Леринъ, Битолски вилаетъ, презъ 1888/89 учебна година, кждето презъ нея година се откри българска църква — параклисъ „Св. В М. Пантелеймонъ" въ центъра на града съ разрешение на Битолскитѣ правителствени турски власти, презъ м. мартъ, а следъ 1-2 години на сжщото това мѣсто, кждето се помѣщаваше и училището ни на главната улица на града „Варошъ", издигната бѣ и красива величествена църква, която обгебиха презъ 1913 год. гърцитѣ. До преди построяването на параклиса, българитѣ въ гр. Леринъ се черкуваха въ една стая въ дома на енорийския свещеникъ Константинъ Гулабчевъ.

II Въ гр. Костуръ презъ 1889/90 учебна година, кждето съ голѣми борби и усилия и взаимни разправии между самия председатель тогава на църковната община, иеромонахъ Гр. Бейковъ и членоветѣ на общината, можа да се открие за пръвъ пжть II класно училище, съ издръжката на Св. Екзархия и съ единъ икономически пансионъ, съ 15 ученици и ученички отъ Костурската околия. Училището бѣ официално признато отъ турскитѣ власти съ присжтствието имъ на годишния актъ на 29 VI 1890 год., което училище просжществува до 9 май 1903 год — деня на изгарянето отъ турската войска на село Смърдешъ, Костурско, което бѣ предвестникъ на Илинденското възстание.

III. Въ с. Гумендже—Енидже — Вардарско — Солунски вилаетъ, презъ 1890/91 уч година до 1893/94 година включително на второкласно училище Тогава Гумендже бѣ най голѣмиятъ административенъ центъръ следъ града въ околията и всичкитѣ църковно — училищни дѣла се ржководѣха отъ Българската църковна община въ гр. Гумендже, наедно съ главния учитель като ревизоръ на всички училища въ околията, защото едва презъ 1892/93 год можа да се открие въ Енидже-Вардаръ българско училище и община.

IV. гр Кавадарци. — Солунски вилаетъ, презъ 1894-1895 учебна година въ I класното училище.

V гр. Енидже — Вардаръ — Солунски вилаетъ, презъ 1895 — 1896 учебна година на второкласното училище.

VI. гр. Леринъ. (втори пжть) отъ 1896/97 до 1900/901 учеб. години включително и последователно на II и III кл. смѣсено училище.

*) Изъ споменитѣ на покойния свещ. Гр. п. Димитровъ

(Продължава отъ 2 стр.)

За голѣмо щастие България е земледѣлска страна — всички сме селяни — това всѣки чувствува и знае. И всички граждани. ако е писано, да изчезнемъ, България пакъ ще остане велика, щастлива! И не за пръвъ пжть България преживява подобни премеждия: Знайно е — въ края на XVI и въ началото на XVII в. изъ нашитѣ мѣста е бушувала страшна чума. Изъ монастири и балкани българинътъ се е крилъ и се е спасилъ отъ напастьта — цѣли турски поселения сж изчезвали — поради предписанията на Корана тѣ не сж познавали никакви предпазни мѣрки — алахтанъ гелмишъ! Отъ тогава българинътъ е взелъ надмощие и се е замогналъ, и материалното му процвѣтяване е създало възрожденската епоха, която и до день днешенъ не е прекжсвала.

Сега чумата се явява отъ горе, отъ въздуха. Бацилътъ й е Албионъ. По хижи и катакомби, по пещери и дупки ще се криемъ и ще се предпазимъ, но подсиления, подкрепенъ възрожденецъ — българинъ ще възтържествува и свѣтло бждеще го очаква.

К. Хр. Сов.

VII. гр. Кочани. — Скопски виляетъ, презъ 1901/902 уч. год. и

VIII. гр. Куманово. — Скопски виляетъ, презъ 1902/903 уч. година на II кл. смѣсено училище.

На 1 мартъ 1903 година, по покана и предложение на Св. Екзархия, заминахъ за Цариградъ, кждето, по поржчка на Негово Блаженство Екзархъ Иосифъ I, бѣхъ ржкоположенъ на 9 мартъ 1903 год., кръстопоклонна недѣля, за свещеникъ въ храма „Св. М. и Архид. Стефанъ" въ Фенеръ, Цариградъ, отъ тогавашния ректоръ на българската духовна семинария въ гр. Цариградъ, Негово Преосв. Браницкия епископъ Неофитъ. Отъ деня на ржкополагането ми, до 30 мартъ с. г. престояхъ въ Цариградъ и за около 20 дни извършихъ само 5-6 литургии въ църквата „Св. Стефанъ", понеже бѣха велики пости. Следъ ржкополагането ми на 1 априлъ 1903 г. бѣхъ назначенъ отъ Св. Екзархия за председатель на българската църковна община въ гр. Костуръ като представитель на Негово Блаженство Екзарха.

Преди заминаването си, явихъ се при Негово Блаженство, за да взема благословението и наставленията му за новата ми обществена служба, сега като свещеникъ. Той, съ свойствената нему мждрость, кротость и авторитетъ, начерта бждещата ми дейность на новото мѣсто, кждето, споредъ тогавашнитѣ обстоятелства трѣбваше да бжда буденъ и внимателенъ въ всичко, било къмъ властитѣ, било къмъ населението, тъй като днитѣ бѣха критични, защото българското население въ Костурско, заедно съ цѣлия битолски виляетъ, се готвѣше за едно възстание презъ лѣтото на сжщата година срещу турския режимъ.

На 14 априлъ 1903 г. понедѣлникъ, 2-3 дена преди бомбения атентатъ на банката въ гр. Солунъ, заминахъ и на другия день 15. IV. пристигнахъ въ гр. Костуръ семейно и заехъ длъжностьта си председатель.[1]

Така поставенъ при подобни обстоятелства въ гр. Костуръ, съ 6 членното си семейство и то въ единъ градъ предимно съ гръцко, турско и еврейско население, бѣ отново възстановено разстроеното отъ възстанието църковно — училищно дѣло и заработено съ още по голѣмъ жаръ и ширъ надъ високопатриотичното българско население въ Костурско, въ 50-60 чисто български села въ околията, кждето се откриха нови училища и църкви, признаващи духовното ведомство на Св. Екзархия.

Тамъ, между другитѣ просвѣтни начинания и цели, следъ възстанието презъ зимата на 1904 г. открихъ и 15 дневенъ курсъ въ общинското здание въ града за опрѣсняване знанието и църковния редъ и служба на 8-10 свещеници отъ 10-15 села оти мѣстностьта наречена „Кастенария" или „Несрамъ колъ", които току-що се бѣха отказали отъ духовното ведомство на Патриаршията и признаха Св. Екзархия.

Презъ първата половина на м. юний 1905 г. по заповѣдь на турския инспекторь Халми Паша въ тая область, бѣхъ извиканъ въ Битоля и задържанъ тамъ до началото на м. септемврий с. г. поради нѣкои и други станали напоследъкъ убийства въ Костурско между българи и гърци.

2. Следъ гр. Костуръ, отъ 15 септемврий 1905 г. до 1. III. 1907 г. изпълнявахъ длъжностьта архиерейски намѣстникъ въ гр. КАВАДАРЦИ Струмишка епархия, и кждето, като представитель на духовната власть, презъ всичкото време на стоенето ми тамъ, заседавахъ като редовенъ и признатъ отъ турскитѣ власти членъ въ заседанията на околийския съветъ при каймакамина (околийскиягъ началникъ) съ право на гласъ, който имаха само епархийскитѣ архиереи и на които властьта оспорваше на мнозина отъ тѣхъ това право.

3 Председатель на църковната община въ гр. *Лозенградъ*, Тракия, отъ 1 мартъ 1907 г. до 1 юлий 1909 г. а сжщевременно и управляющъ Лозенградската епархия, понеже, като часть до тогава на одринската епархия, бѣ отдѣлена, състояща се отъ околиитѣ: Лозенградска, Малкотърновска, Люле-Бургаска, Визенска и др. и административно бѣ управлявана отъ Лозенградската църковна община, въ църковно учнлищно отношение направо съ светата Екзархия, а не както бѣ до тогава чрезъ Одринъ. Презъ това време, на 8 септември 1908 г бѣхъ произведенъ въ чинъ свещеноиконом въ църквата „Св. Стефанъ" въ Цариградъ отъ струмишкия митрополитъ Герасимъ.

4. Председатель на църковна община въ гр. *Дойранъ*, Солунски виляетъ, Македония, отъ 1 VIII 1909 г. а въ последствие архиерейски намѣстникъ, когато презъ 1910 год. почнаха административно всичкитѣ църковни общини въ Македония, по една наредба на Св. Екзархия да се управляватъ отъ съответния епархийски центъръ, респективно гр. Солунъ.

Презъ първата половина на м. Февруари 1911 г. по силата на правителствената заповѣдь на основание на едно царско ираде, българитѣ като мнозинство, около 350 кжщи въ гр. Дойранъ, можахме да вземемъ отъ гръцката патриаршия единствената черква въ гр. Дойранъ „Св ПР. Илия", построена презъ първата пол вина на миналия вѣкъ, и кждето българитѣ се черкуваха следъ това до края на 1916 г., защото презъ нея година самата църква, заедно съ цѣлия градъ, бѣ разрушена презъ време на междуевропейската война, заради каменния и дървенъ материялъ, необходимъ за близостроящитѣ се окопи и укрепления до самия градъ и кждето, презъ втората половина на м. септемврий 1918 г. българското храбро войнство — IV дивизия, подъ командването на генералъ Вл. Вазовъ, нанесе юнашка победа надъ англиискитѣ съглашенски войски. До взимането на черквата

---

1. Белѣжка. Председателитѣ на българскитѣ черковни общини въ турската империя бѣха сжщевременно и началници на църковно — училищнитѣ дѣла въ околията и представителитѣ на висшата духовна власть предъ правит. турски власти.

Престояхъ въ Костуръ на тая длъжность до 10 септември 1903 г. при едни изключителни обстоятелства и бурно време — ИЛИНДЕНСКОТО ВЪЗСТ-НИЕ, кждето и когато се искаше максимумъ усилия и енергия да устоишъ и изнесешъ, предъ и следъ възстанието, една възстановителна борба съ турскитѣ власти. На 25 мартъ 1905 г на самия день на Благовѣщение, при разсъмване, и когато населението се готвѣше да отиде на черква и да отпразднува праздника, бѣ ненадейно нападнато най голѣмото българско село — Загоричани, опожарени и изклани невинни около 50-60 българи: мжже, жени и деца, край селото убиха и единъ отъ най старитѣ свещеници — свещеникъ Стефанъ Николовъ. На другия день отидохъ въ селото и съ най-голѣмъ ужасъ видѣхъ тжжната и сърцераздирателна картина, извършена отъ кървожадностьта на тѣзи християнски гръцки разбойници и убийци. Едвамъ на третия день бѣха вдигнати убититѣ въ селото и погребани, но следъ като константираха на самото мѣсто случилото се отъ нарочно дошлата комисия за тая цель отъ гр. Битоля, състояща се отъ европейскитѣ консули и виляетскитѣ власти.

презъ 1911 год. българското население въ гр. Дойранъ се черкуваше въ отдѣленъ параклисъ, посветенъ на „Св. Кирилъ и Св. Методий" още презъ 1887/88 год. въ отдѣлна кжща близо до езерото, приспособена за черква. На 29. VIII. 1912 г. стана бомбенъ атентатъ въ гр. Дойранъ, жертва на който станаха 30 души убити и ранени турци и единъ българинъ въ пазарището, поль двата голѣми чинари на града близо до езерото.

5. Десеть дни преди балканската война и въ деня на мобилизацията въ България, на 17 септември 1912 год. заминахъ презъ гр Солунъ за Куманово, Скопска епархия, кждето бѣхъ премѣстенъ за архиерейски намѣстникъ. Обаче, като пристигнахъ въ гр. Скопие, не можахъ по-нататъкъ да продължа пжтя и заема длъжностьта си въ гр Куманово, защото съобщенията се прекратиха и Балканската война, на 3 октомври 1912 г. се обяви. Следъ като престояхъ около 20 дни въ гр. Скопие, а отъ тамъ, при разбиването на турската войска, можахъ да отида въ родното си мѣсто гр Неготинъ на Вардаръ и отъ кждето на 28 октомрий 1912 год се върнахъ съ голѣми мжки пешкомъ въ гр Дойранъ при семейството ми, което по болесть и други причини остана тамъ следъ моето заминаване за гр. Куманово.

Презъ време на моето престояване въ гр. Дойранъ, сега вече освободенъ отъ българскитѣ войски, презъ втората половина на м. ноември с. г. посети града и официално бѣ посрещнатъ отъ цѣлото население Н. Ц. Величество Князъ Борисъ Търновски, а сега Царь Борисъ III, съ брата си князъ Кирилъ Преславски, генералъ Тодоровъ, висша военна свита, гарнизонния началникъ полковникъ Михайловски, братъ на поета Михаиловски, и др и се отправи направо въ градската черква „Св. Илия", кждето азъ, наедно съ архиерейския намѣстникъ въ Дойранъ Иеромонахъ Борисъ, сега покойникъ, въ съслужие съ цѣлото градско духовенство, отслужихме първия молебенъ въ Македония за здравето и дългоденствието на Н. Величество Царь Фердинандъ I, престолонаследника и цѣлия царски домъ, както и за успѣха на българското воинство, за окончателното освобождение на цѣлия български народъ въ Македония и Тракия отъ турцитѣ.

Въ края на м. декември с. г. заминахъ повторно за гр. Куманово, за да заема длъжностьта си, обаче сръбскитѣ власти въ гр Скопие не ми позволиха да отида въ Куманово, защото тамъ нѣмало българи Последниятъ градъ бѣ окупиранъ отъ сръбската войска и имаше сръбско управление.

6. Св Екзархия презъ м. януарий 1913 год. ме изпраща за архиерейски намѣстникъ въ гр. *Кукушъ*. кждето стояхъ за такъвъ до откриването на междусъюзническата война — 18 юни 1913 г. и отъ кждето, като оставихме домъ и покжщнина, на 20 юни 1913 г съ цѣлото си семейство: майка 70 год, жена и три деца, безъ никаква врѣхна дреха на гърба си даже, напустнахме града и следъ десеть — дневно бѣгане, измжчване и скитане, безъ храна и подслонъ. пешкомъ отъ Кукушъ, презъ Порой, Демиръ Хисаръ, Петричъ, Св. Врачъ, Мелникъ Горна Джумая, Дупница и Радомиръ, на 1 юлий 1913 г пристигнахме като бѣжанци въ гр. София, като презъ това време, стана жертва на мжкитѣ и изтезанията майка ми презвитера Саломония, която на 26 юни с. г. почина въ гр Горна Джумая, кждето я погребахме по войнишки.

Следъ установяването ми въ гр. София, последователно заемахъ и изпълнявахъ следнитѣ длъжности, като свещеникъ непрекжснато, подъ ведомството на Св Софийска митрополия:

1. Пѣвецъ въ храма параклисъ „Св. София", тукъ отъ 1. VIII. до 1. IX. 1913 г.

2. Временен енорийски свещеникъ въ Царибродъ отъ 1 IX. до 5 X. с. г.

3. Отъ 19 октомврий 1913 г. до 1 май 1915 г. изпълнявахъ длъжностьта градски свещенникъ при Столичната гробарска църква „Св. Богородица" за обслужване християнитѣ, идващи на гробища.

4 Въ гр. Дупница. отъ 14 октомврий 1915 г. до 1. VIII. 1917 г. временно заведующъ вакантната енория при църквата „св. Никола", безъ възнаграждение — само отъ требитѣ

5. Свещенослужитель въ параклиса „Св. Петъръ и Павелъ" при Централния затворъ отъ 1. XII. 1917 г. до 31 юний 1921 г. Едновременно съ тази длъжность въ Централния затворъ изпълнявахъ и помощникъ енорийска свещеническа длъжность при столичния храмъ „Св. София" отъ 20. XII. 1918 г до 12. XI. 1921 г.

Презъ 1917 и 1918 години изтълнявахъ длъжностьта счетоводитель при софийската епархийска свещоливница, а презъ 1919 г. още и помощникъ администраторъ на списанието „Народенъ стражъ" издание на Софийската митрополия, което току що почна да излиза, подъ редакцията на господинъ Иванъ Снѣгаровъ, сега професоръ въ Богословския факултетъ, а после на енорийския свещеникъ Михаилъ Химитлийски, сега покойникъ.

6. Отъ 12 ноември 1921 год. непрекжснато и редовно изпълнявахъ, по назначение отъ управляющия тогава софийска епархия, Високопреосвещенния Видински митрополитъ г. Неофитъ, длъжностьта свещеносл ужитель, чредникъ-свещенникъ и 6 години председатель на църковного настоятелство при храма „Св. Николай Старий" въ София, отъ кждето на 19. XII. 1935 година, бѣхъ премѣстенъ за такъвъ въ бившата руска църква „Св. Николай" на ул. Царь Освободитель, понеже първата църква „Св. Николай" на ул. Царь Калоянъ бѣ дадена на руската емиграция въ София. Тамъ престояхъ до 15 юлий 1938 год.

Презъ 1921 гол. бѣхъ избранъ отъ македонската емиграция въ София, за църковенъ представитель на Струмишката епархия въ Македония за църковно-народния съборъ, който почна да заседава отъ 1 януарий 1922 год. въ Народното събрание и продължава до м. юний с. г. съ нуждното число духовни и мирски представители отъ всички епархии въ България, Македония и Тракия, наедно съ епархийскитѣ архиереи за измѣнението на екзархийския уставъ. по наредбата на тогавашнитѣ правителствени власти

И така имамъ общо прослужени години — 27 — въ Македония и Тракия и 25 въ България, всичко 52 *навършени години* на обществена въ просвѣтно и духовно отношение служба, подъ ведомството на Светата българска православна църква.

И така, отъ всичко гореизложено, както се вижда, следъ завършване на гимназиалното си образование непрекжснато съмъ изпълнявалъ следнитѣ обществени служби:

1. Главенъ учитель-директоръ на прогимна-

(Следва на 7 стр.

Дейностьта на свещеникъ Антонъ Димовъ въ революц. организация въ Битоля

Родомъ съмъ отъ Битоля, дето завършихъ и прогимназия. По нѣмане възможность да продължа образованието си, баща ми ме взе въ грънчарската си работилница въ Баиръ махала. Роденъ съмъ на 15. VII. 1874 г. и встжпихъ въ бракъ презъ 1894 г. съ сестрата на известния революционеръ Павелъ Христовъ, Екатерина. На следната година Павелъ бѣше дошелъ въ отпуска отъ Леринъ и между другото — ми откри за създадената революц организация, като ми каза: „Ако си готовъ да умрешъ за свободата на Македония, иди при Христо Чемковъ въ хотелъ „Солунъ" на „Широкъ-сокакъ". Намѣрихъ го. Запознахме се и следъ дълги разговори приехъ клетвата.

Христо Чемковъ ми заповѣда — да организирамъ колкото се може повече другари и приятели въ святото дѣло и нашата грънчарница стана светилище за револ. организация.

Организиралъ съмъ мнозина, но ще спомена само нѣколко лица: Миялче Лисолайчето, Георги и братъ му „Коста Пѣснаджиеви, Мише Кьосето, Кузе Смилевчето, убитъ въ Могила съ четата на Параск. Цвѣтковъ, Пеце Георгиевъ, убитъ, Михаилъ Диновъ, Коста Йосифовъ, Стефйо Кафеджията, Петре . . ., Петре . . ., Тирчо Дуяко, Спиро дърводѣл. и много други.

Презъ 1897 г. сръбската пропаганда откриваше сръбско училище на мѣстото, дето владиката Григорий построи бълг. митрополия.

По заповѣдь на Чемковъ трѣбваше да се разтури това тържество. Като ржководитель, събрахъ една голѣма група и се явихме всички на водосвета. Бѣше недѣленъ день, следъ отпускъ на черквата. Всички сме въ училищния дворъ. Свещеникътъ-ренегатъ бѣше отъ с. Лисолай. Почна водосвета — „Благословенъ Богъ нашъ!" Цѣлата група подъ моя команда извикахме: „Долу подкупенитѣ съ пари сърбомани! Падишахъ мъзъ чокъ яш!! „Долу предателитѣ! . . ." и стана една галиматия, единъ бой — въ чудо се видѣха всички и се пръснаха като пилци. Не се видѣ ни попъ, ни сърбоманинъ! Тукъ бѣше башъ полицъ, други турски личности, сръбскиятъ консулъ.

Набелязани като инициатори въ разпрата арестуваха менъ и брата ми попъ Михаилъ въ беледието. Затвориха ни по-отдѣлно — да нѣмаме сношение помежду си.

Детето на бакалина, който продоволствуваше беледието, обаче, ми достави листъ и моливъ и установихме писмено отговоритѣ, които трѣбваше да даваме при разпита и бѣхме освободени отъ прокурора.

Други пжть. Въ гробищата при Св. Недѣля не се позволяваше погребението, освенъ на българи, така както Буковскитѣ гробища бѣха запретени за българитѣ. Почина единъ циганинъ гъркоманинъ отъ Горни Баиръ. Отъ гръцката митрополия поискаха да го погребатъ въ Св. Недѣля. Пакъ по нареждане на началството, събрахме се организиранитѣ, заехме входа на гробищата и се почна единъ бой, който завърши съ счупване главата на гръцкия попъ Илия и много други глави. По тая разпра бѣхъ осжденъ на 15 днеенъ затворъ. Други пжть ,изпочупихме гръцкитѣ надгробни кръстове и пакъ ме затвориха.

Въ 1901 г., пакъ по заповѣдь отгоре, назначиха ме кандилопалецъ въ църквата Св. Недѣля — да изпращамъ и посрѣщамъ четници и цѣли чети отъ и за Битоля.

Уби се рускиятъ консулъ, обяви се и възстание. Погърсиха ме отъ полицията и азъ право въ четата на Наумъ Буфчето. Следъ амнистията, прибрахъ се у дома и презъ 1906 г. бѣхъ ржкоположенъ за свещеникъ.

Настанихъ се да живѣя въ кжщата на дѣдо ми Хр. Стояновъ, баща на Павелъ Христовъ въ Ени-махала.

Павелъ Христовъ, Миланъ Матовъ, Пандо Кляшевъ заповѣдаха да направимъ скривалище въ кжщата и направихме 2 отдѣлни помѣщения. Почнаха да идватъ нелегални отвсѣкжде. При насъ квартируваха и Дзоле и Георги п. Христовъ, Узуновъ, Петре Ацевъ, Тане, Чаулевъ, Алябака, Алекси Чолака. Димко Могилчето съ 12 четници, Ангеле и др. Отписалъ бѣхъ и попадия и деца. Какви не обиски се правѣха въ дома ни, за да открииятъ скривалишата, обаче, турцитѣ бѣха слѣпи! Попадията ми бѣше решена на смърть. Да си кажа истината: Щомъ кажеха обискъ ще има, азъ напускахъ кжщата — попадията ми се разправяше съ полицията.

На 2 пжти тя помета отъ вълнение. Единъ пжть, като видѣла Петре Лигушо, облѣченъ въ забитски дрехи заедно съ турци да прави обискъ, насмалко да е умрѣла — пометна близнаци, обърнала се тогава къмъ него: „И ти ли, бре Петрушъ, дойде да търсишъ комити, ти, който довчера бѣше такъвъ?" — „Ай мори кодошко!" „Не съмъ азъ кодошка, а ти си кодошинъ!" — Обиденъ П. Лигушевъ бѣ й ударилъ 2 плесници. Въ тоя моментъ въ скривалището имаше 5 души. Обискътъ траялъ тъкмо 5 часа: дирили най щателно и напускали, пакъ се връщали, отново дирили — така на 4—5 пжти повторили, попадията е поднасяла варени яйца и пържени кьовтета и е окуражавала скрититѣ, които се канѣли да се самозастрелятъ въ случай, че бждатъ открити. А тя все ги успокоява и ги насърдчава.

Единъ день бѣха загонили единъ четникъ на име Христо. Току що влѣзълъ въ двора ни и го заловили. Хванали полицаитѣ попадията ми за коситѣ и почнали да я влачатъ, обвинявайки я, че крие брата си.

„Братъ ми не е тука. Братъ ми е въ България!" извикала тя, дръпнала се отъ ржцетѣ имъ и изнесла портрета на Павелъ Христовъ. „Ето го братъ ми, а не тоя нещастникъ, кой знае отъ кжде подгоненъ отъ васъ и тукъ го залавяте!" Покъсно тоя четникъ бѣ обѣсенъ.

Единъ пжть докараха 2 жени да я обискиратъ, но нищо не откриха. Полицаи и офицери съ шашкитѣ си мѣриха стенитѣ горе и доле — въ зимника. „Бурда биръ бошъ дувиръ варъ, ама билмемъ кимъ дръ — което ще рече — тукъ праздна стена има, но не знамъ коя е. . . — слѣпи бѣха. Веднажъ Чаулевъ не желаелъ да влѣзне въ скривалището, но попадията насила го е заставила да се смъкне доле и той се е спасилъ.

Доле при скривалището бѣхме поставили тенекия съ умирисана свинска масть Турцитѣ щомъ подушеха, почувствуваха отвращение и съ думитѣ: „домузъ чокъ кокаръ" — свинята много мирише — напускаха подземието.

По отношение иввършеното отъ попадията ми Миланъ Матовъ е живъ и може да каже повече нѣщо за вея.

Поради довѣрието, което добихме, получихме организационната архива, която скрихме на сигурно мѣсто.

Съобщава: Ил.

СПАСЪ ЯНЕВЪ МАНЧЕВЪ

Родомъ съмъ отъ с. Скоруша, Радовишко, бедно село, занимаваще се съ отглеждане кози и дребно земледѣлие. Въ селото ни нѣмаше ни училище, нито църква. Отъ време на време явяваше се старият свещеникъ Андонъ отъ Радовишъ — той ни кръщаваше и опѣваше. Дѣдо Каранфилъ Ивановъ, Въчковъ Коце и Атанасъ Спасовски ходѣха често въ Струмица и съ дѣдо Герасимъ наредиха да ни се изпрати учитель — Мелетий Андоновъ отъ Радовишъ, пазаренъ по 2 лири турски за 6 месеца, заедно съ храната. Дѣдо Яне овчарьтъ отстжпи своята кжща — стара полусхлупена — безъ коминъ, безъ приспособления — за училище. Пушъкъ пълнѣше класната стая. За да не бѣгатъ децата, джобоветѣ на учителя винаги бѣха пълни съ леблебии и шекерчета, та ги залъгваше и по тоя начинъ подържаше училището. Детето ми — 6—7 год.—бѣше ученикъ, та постоянно дружехъ съ учителя.

Една вечерь мой съседъ извика баща ми. Той напълни една плоска съ вино и излѣзе. Азъ — подиритѣ му. Отби се въ 1 праздна кжща на край селото. Надничамъ. Стаята пълна съ селяни. Единъ пази отъ вънъ. „Кои сте?" запита. „Свои, свои", отговорихме съ съседа ни и влѣзохме. Това бѣше презъ 1901 год. Забелязахъ между нашитѣ младъ хубавъ, левентъ, чёрномургавъ юнакъ. Разбрахъ. Това бѣше Гоце Дѣлчевъ, заедно съ Иванъ Дръмата отъ с. Инево, Петрушъ п. Лазаровъ, Ив. Милевски и Коце Кацевъ. Гоце бѣше говорилъ дълго. Па станаха всички, свалиха капитѣ, кръстятъ се и цѣлуватъ сложенитѣ предварително върху една масичка евангелие, нагантъ и кама. Заклѣхъ се и азъ заедно съ всички.

Презъ 1902 год. за войвода дойде Коце Мазнейковъ, който добре организира Радовишко. Презъ възстанието на чело на милицията стоеше Ив. Дръмата, силенъ мжжъ, голѣмъ патриотъ, безстрашенъ. Съ пѣсень на уста загина въ борбата заедно съ много други.

Следъ възстанието надойде аскеръ и ужасъ обзе всички ни — скрихме си оржжието и не го предадохме. С. Конче бѣше смѣсено, та селянитѣ не можаха да укриятъ пушкитѣ си. Избѣгаха въ Конченския балканъ, но потера ги заграби и заедно съ мнозина други паднаха Иванъ и Диме Решиневски, Ив. Ковачовъ, попъ Василевъ, другитѣ захвърлиха кримки и патрони и сж се изпокрили въ гората. Конченци много изпатиха. Осждиха по на 3 год. затворъ попъ Василъ, Спасо Димчевъ, Хаджи Камче, братъ му — калугеръ, Петко бакалина, Григоръ Тръпковъ, баща му Ефремъ.

Новиятъ ни войвода бѣ Симеонъ Молеровъ съ централно село Дедино, презъ което минаваше каналния пжть за снабдяване съ оржжие. Отъ с. Скоруша на велики четвъртъкъ 1904 г. вдигнаха оржжие 4 коня пушки и 5 товара патр ни. Четата, която придружаваше товара, даде сражение и паднаха Илия Стаменовъ отъ Скоруша и още единъ. С. Липа, край което стана сражението, бѣ запалено, а селянитѣ Евтимъ Стефановъ, баща му дѣдо Стефанъ и Тодоръ Костадиновъ лежаха въ Йеди Куле 3 години.

По тоя поводъ Симеонъ Молеровъ замина за София да отговаря предъ Централния Комитетъ и бѣ замѣстенъ за 4 месеца отъ Стаменъ отъ с. Ораевица — Радовишко, простъ, неграмотенъ, но мждъръ и храбъръ юнакъ.

Презъ велики пости 1905 г. Симеонъ Моле ровъ е въ Радовишъ, въ Варошката махала при Коце Антовъ. Приготвили голѣмъ гювечъ съ месо и го носятъ на фурната. Това нѣщо обърнало вниманието на калайджията Алия — всички постятъ, а гювечъ съ месо се пече! Проследилъ гювеча и открилъ комититѣ. Властьта обсадила цѣлата махала и цѣлъ день се е водило сражение. Докарали и оржди и изгорѣ махалата. Стаменъ, който бѣше въ с. Инево, четата на Тодоръ Александровъ и милицията отъ селата ударятъ презъ нощьта войската и четата се отърва съ 1 раненъ — Ванчо. . ., който се скри въ кжщата на п. Иванъ и лѣкуванъ отъ Петрушъ п. Лазаровъ оздравѣ, та по късно замина за четата си.

Кжщитѣ на Коце Антовъ и Туше Болдура пострадаха изцѣло и то двамата лежаха по 3 год. въ затвора въ Скопие. Симеонъ Молеровъ напусна Радовишко и бѣ замѣстенъ отъ Стаменъ съ другари Кацевъ Коце, отъ с. Пагулово, Митето отъ с. Падешъ, Христо Маневъ и Поцко Калимацевъ отъ с. Дедино.

Съ окржжно отъ Централния Комитетъ заповѣдано ни бѣше да се снабдимъ на всѣка цена съ оржжие. Разбрахме — такова имало въ Щипско Ново село. Събрахме помежду си 29 лири. Явихъ се въ Щипъ при учителя Османковъ и Пане Прошевъ. Съ тѣхно съдействие купихъ 9 пушки разни чешити. Но кой ще ги пренесе? Пѣтищата всички заети съ войска и джандарми. Дойдоха наши селяни на пазаръ. Въ хана на Христо Хаджияновъ въ Ново село Коле самарджията разпори самаритѣ на 4 коня, разглобихме пушкитѣ и ги поставихме въ самаритѣ. Азъ се пресбразихъ на кюмюрджия — облѣкохъ се въ дрипи, изчернихъ си лицето, качихъ се на 1 конь, а 4 тѣ други коне завързани 1 следъ другъ. Грабнахъ въ ржцетѣ самунъ хлѣбъ и лапамъ ли лапамъ. Косата ми настръхна и, цѣлъ треперящъ, минахъ презъ всичкитѣ митарства.

(Продължава отъ 5 стр.)

зии въ изброенитѣ по горе училища въ Македония, подъ ведомството на св. Екзархия отъ 1 септемврий 1888 г. до 1. IV. 1903 г. всичко 16 години и 6 месеци, заедно съ учителскитѣ години въ гр. Велесъ.

2. Отъ 1. IV. 1903 г. до 1. IV. 1904 год. като председатель на църковни общини, епархийски намѣстникъ и управляющъ Лозенградската епархия 10 години и 6 месеци.

3. Следъ дохождането ми въ България, вследствие стеклитѣ се обстоятелства и поради междусъюзническата война на балканитѣ презъ 1913 г., изпълнявахъ разни длъжности, като свещенникъ, изключително подъ ведомството на Св. Софийска митрополия, 25 години.

Радостьта въ село бѣше голѣма. Имахме 6 и новитѣ 9 – станаха ни 15 пушки,—ходихме на нощно обучение по цѣли нощи и стегнахме една чудесна чета.

Усинъ капитанъ бѣ образувалъ силна турска чета. Съ знанието на властьта той съсѣче 7 овчари, устрои засада на Енфиевъ Фено, рани него въ рамото, а баща му въ крака и уби коня му, а тѣ убиха 1 отъ четницитѣ му.

Разкренъ, Усинъ ага съ войска загради селото ни Скоруша и задигнаха 13 души, та право въ Скопие. Осждиха ги по 3 год. а Иванъ Евтимова, Ангелъ Гадинаковъ отъ с. Загорци и Лазаръ Христовъ — домазетъ въ Скоруша — умрѣха въ затвора, — другитѣ, следъ хуриета, освободиха. Моето стояне въ Скоруша вече бѣше невъзможно. Постжпихъ въ четата на Стаменъ — 16. III. 1906 г. Обсадиха ни въ гората на с. Дукатино. Съ по-

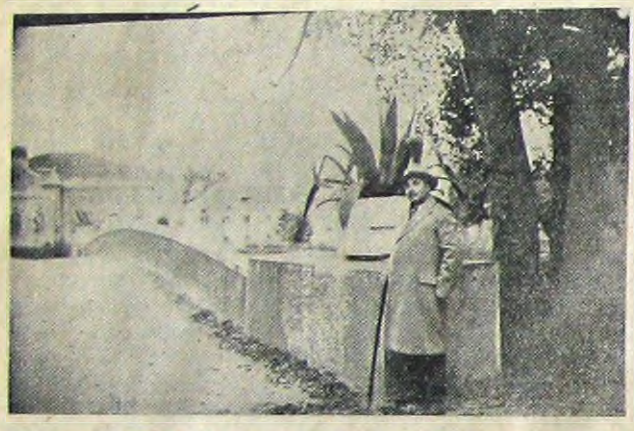

Спасъ Яневъ Манчевъ

мощьта на милицията убихме самия Усинъ ага и 2-ма негови четници презъ есеньта на 1907 год. Съблѣкохме чохенитѣ му дрехи и облѣкохме Стамена и го украсихме съ сребърнитѣ му и златни кьостеци и заминахме за София. Хуриетътъ ни завари изъ Радовишкитѣ балкани.

Наши другари бѣха — Евтимъ Карамено отъ Радовишъ, Атанасъ Стояновъ отъ Дукатино, Христо Загорцалията отъ с. Гарванъ и Колю Липовликията отъ с. Дедино Свалиха ни съ зурли и тъпани, та . . . прегръшания и цѣлувки съ агитѣ!

1910 г. Настана обезоржжителната акция. Побоища и бесилки въ Щипъ, Кочани, Радовишъ. Тодоръ Александровъ и Ефремъ Чучката ни заповѣдаха да не предаваме оржжието. На 8 VIII 910 год преминахме въ Кюстендилъ — 380 души отъ Радовишко–отъ Щипско и Кочанско много повече.

По едно споразумение на нашето съ турското правителство заминахме обратно по домоветѣ си. Българска комисия ни предаваше, турска ни приемаше.

Въ Радовишъ — направо въ затвора. Гъмжило цѣло затворници. Въ тъмнината видѣ ми се оградата низка, па като му ударихъ единъ конски раванъ и да ме нѣма.

Вдигнаха веднага жена ми и децата ми, па по учителя Хр. Лозлалиевъ ми бѣ съобщено, че ако не се предамъ — всичко ще ми унищожатъ. Предадохъ се, па презъ Щипъ заведоха ме въ Скопие. Воененъ сждъ осжди кого на 10, кого на 15 год., Евтимъ Карамано на 101, а менъ на обесване. Хвърлиха ме въ долапъ. Ноември 10 Студъ, гладъ, мърсотия. Нищо се не види. Чакамъ края на земния си животъ. Ключарьтъ често ме наглеждаше да не би самъ да туря край на живота си Азъ тръпна при всѣко раздрънкване на ключалката и чакамъ да ме изведатъ за бесило.

Следъ 6—7 дни изведоха ме Що било? Другаритѣ ми Дончо Христовъ, Поцко Калимацевъ, Хр. Маневъ щѣли да изпращатъ на заточение, та да се опростимъ. Плачъ, сълзи, ридания. Подарихъ имъ обущата и дрехитѣ си — бѣха здрави — мене нали щѣха да бесятъ?

Коце Ципушевъ съ телеграми и заявления се е застжпилъ за менъ достойно. Минаха 53 денонощия въ килията. Присждата ми се е смекчила — доживотенъ затворъ. Изведоха ме предъ 4 души военни. „Отъ насъ зависи дали да спасимъ живота ти. Кажи, кой заведе 380-тѣ души въ България?" Страшно мжчение. Какъ ще опозоря живота си? Изведоха лъжесвидетели. Стефанъ Арсовъ отъ Скоруша каза, че съмъ му отпрегналъ колата съ снопи и насила съмъ го отвелъ прѣко граница. „Лъже, лъже, ефендилеръ, какъ може насила да се отведе нѣкой — животно ли е?"

— Не само тукъ се живѣе. И на друго мѣсто има животъ. Тамъ горе всѣки ще отговаря! „Обесете го. . ." — каза единъ — клетва не разтуря. Сложиха ми веригитѣ и обратно още 6—7 дни въ долапа. Но смекчението наказанието ми пристигна. Изведоха ме въ общия каушъ. Никой не ме позна. Толкова много бѣхъ се измѣнилъ. На 9 май 1911 год. изведоха ме за Синапъ Кале — Мала Азия.

Султанъ Мехмедъ Решадъ V дойде на поклонение на гроба на Мурадъ, посети затвора и всички затворници съ министъра. Азъ бѣхъ вече на пжть и продължихъ страданията си.

Щастие мое! Въ Солунъ стояхме 10 дни, па отъ тукъ 25 души съ трена въ Цариградъ, а следъ нови 15 дни оковаха ни съ букагии двама по двама и право въ хамбара долу на парахода, до като стигнахме въ Синапъ, международенъ затворъ съ представители отъ всички вѣри и отъ най разни и престжпни присжди. Тукъ камата бѣше най-употрѣбимото оржжие. Единъ день видѣхме 11 трупа, между които и Али бей, помакъ отъ Тиквешко, нашия най голѣмъ зложелатель. Всички бѣхме на сухъ хлѣбъ и вода, безъ сапунъ, безъ огрѣвъ, а въшки, страшни — съ дърво да ги кълцашъ.

Старейшината на нашия каушъ бѣше Коджа Ахмедъ Кастамболлия — лазъ — човѣкъ здравъ и правдивъ. Не разбрахме какъ, но той ни обикна и стана нашъ защитникъ. Благодарение нему ние дължимъ своя животъ.

Обявяването на Балканската война влоши особено много нашето положение. Погледи свирепи бѣха насочени къмъ насъ. Не веднажъ се каниха да ни унищожатъ, но Коджа Ахмедъ бѣше далъ обетъ — до като той е живъ, ни косъмъ отъ главата ни нѣма да падне.

Писмено нѣкакъ си изложихме опасенията си предъ Руския търговски консулъ. По негово настояване извърши се обискъ и заловиха 560 ками и 2 пищова Цѣли 5 месеца никого не пуснаха на двора, та се лишихме отъ 2 часовата ежедневна . . .

На 20. XII 1913 год. сутриньта рано голѣмци сложиха маса на двора и разтвориха голѣми тевтери и гледатъ къмъ нашия „булгаръ каушъ".

3 стражари съ пушки отвориха вратата и викатъ: „Спасъ Яневъ отъ Радовишъ, Скопски виляетъ, Яне Скаевъ и Василъ Саатчия Марковъ отъ Битоля — вземете си дрехитѣ и излизайте вънъ."

Извикаха ни всички (8) души българи. Казаха ни, че като политически престжпници, свободни сме. Извикахме „Падишахъмъ зъчокъ яша!" а престжпницитѣ турци взеха да псуватъ и султанъ и харемъ Радостьта ни бѣше неописуема. На Георги Карамичо отъ Енидже Вардарско отъ радость припадна, та съ вода го освѣстихме. Изведоха ни отъ затвора. Директорътъ ни държа напжтствена речь и изпрати много здраве за Македония — и той билъ македонецъ. Разплака се. Каза ни че Македония е разпокжсана между сърби и гърци и ни насърдчи да продължимъ борбата до окончателното й освобождение Па ни даде двама стражари да ни разведатъ да видимъ града съ полуостровно положение — малъкъ островъ свързанъ съ сушата съ ржкавъ не по широкъ отъ една широка улица, на края й грамадна старовремска порта отъ козано желѣзо, дебела, тежка — не ще се намѣри сега човѣкъ да я отваря и затваря. Населението на града се състои отъ караманлии — турци християни — турски говорятъ, на турски се чете евангелието въ черква.

Качиха ни на единъ параходъ, но не долу въ хамбара, а отгоре, та всичко виждаме. Отъ една до другия край вода. Въ вода слънцето изгрѣва, въ вода се скрива.

Следъ 5 дни стигнахме въ Цариградъ, а отъ тамъ съ другъ параходъ — въ Измиръ. Тукъ дезинфекцираха дрехитѣ ни, та се успокоихме. Въ Пирея, Волосъ, гърцитѣ съ погледитѣ си искаха да ни изядатъ. Щѣха да ни товарятъ на гръцки параходъ. Придружаващиятъ ни стражарь ни каза, че се канили отъ парахода въ морето да ни хвърлятъ. Вървейки за пристанището, бѣгомъ нахълтахме въ австрийската агенция и разправихме всичко. Взеха ни подъ свое покровителство и ни натовариха на единъ австрийски параходъ, голѣмъ, съ 3 комина.

Едно хърватче, прислужникъ въ ресторанта, ни даде хубавъ хлѣбъ и манджа, безплатно. Стигнахме въ Солунъ. Тукъ ни раздѣлиха — менъ съ Василъ Саатчията и Яне Скаевъ отъ Битоля сръбски поданици, а останалитѣ — Георги Карамичо, Петъръ Алиотовъ, Кольо Стояновъ отъ с. Церворъ, Ив. Богдановъ и Трендо отъ Корнишоръ — гръцки.

Всички изпратиха по роднитѣ имъ мѣста, а менъ отново въ затвора Сждба! 3 дни безъ троха хлѣбъ, безъ капка вода. Изтощенъ, изхвърлиха ме на улицата. Що да правя? Пари, нито стотинка, па издърпанъ, окжсанъ! Едва се движа изъ улицитѣ на Солунъ. Диря сръбското консулато. Влѣзохъ вжтре. 1 свещеникъ ме пита. — Ща си ти, изъ дакле си? — Разправихъ му всичко и го моля за подкрепа. Иска да му представя нѣкой, който ме познава, па даде ми 2 черека бѣла меджидия и ме изгони. Що да се прави! Никого не познавамъ. Видѣхъ нѣщо като ханъ, престрашихъ се и влѣзохъ вжтре. Петима души ме разгледаха отъ глава до пети, шушукаха си нѣщо като на български и се подосѣтиха. Щастие.

Питатъ ме по български какъвъ съмъ. Разплакахъ се отъ радость. Разправихъ имъ страданията си Сложиха ми и се нахранихъ добре, па тѣ напредъ, азъ подиръ тѣхъ и въ френската махала при баба Августина. Тукъ пълно бѣше съ нещастни българи като мене. Даде ми и тя 2 черека и съ 1 момче изпрати ме при Г жа Шумлянска. Тукъ сждбата изсипа всичката си благодать върху менъ. Истинска майка — не така ли я зовѣха всички тукъ? — тя ме прие съ радость, сложи ме на трапезата — бѣше обѣдъ и заповѣда на слугинята си да ми донесе долни и горни дрехи, 1 чифтъ обуща и 1 шапка. Тукъ бѣха 2 мжже — 1 по-старъ и по всѣка вѣроятность г. Шумлянски и Н Наумовъ. Разправихъ патилата си. Н. Наумовъ си спомни за менъ. На нѣколко пжти бѣше писалъ за мене въ вестника „Право". Изпратиха ме обратно въ хана съ бележка да се храня безплатно Спахъ въ сѣното на двора — страхъ го бѣше ханджията да не ме заварятъ гръцкитѣ полицаи. Н Наумовъ ме заведе въ сръбското консулато и ми издействува безплатно пжтуване и паспортъ. Качихъ се на трена и тръгнахъ. Изъ пжтя мисълта ме мжчи — какво ли ще заваря у дома? Гаритѣ една следъ друга се нижатъ разорени. На Градско единъ младъ мжжъ въ селски дрехи се вгледа въ мене. Не можемъ да се познаемъ. Прозумахъ и той веднага се обърна: — Ти Спасъ Яневъ ли си? И се хвърли върху мене? — Ние те мислѣхме за умрѣлъ, а ето Богъ те връща пакъ при насъ! На гара Криволакъ видѣхъ се съ Тодоръ Костадиновъ отъ с. Липа. Представи ме момчето отъ Градско. Прегръщаме се съ Тодора и плачемъ. Разбрахъ — кжщата ми изгорѣла, жена ми била жива, но какво е станало съ майка ми или съ децата ми? Нѣщо ме жегна. Тръпки ме побиха. Разтреперахъ се!

Въ Неготино явихъ се при окол. началникъ. Разпита ме въ подробности. Каза, че съмъ билъ правъ сърбинъ, Спасъ Яневикъ, и че бугарска пропаганда ме покварила. Пита ме, познавамъ ли председника на Скорушка община Георге Коцевикъ. Извика го Гледа ме Георги, не може да ме познае. Продумахъ му и той веднага ме прегърна. „Живъ ли си, Спасе!" Разправи ми — всички били добре освенъ майка ми — убили я сърби. Припадна ми, но що можехъ да направя?

Единъ младъ момъкъ изтича за село мюжде да вземе отъ жена ми. Георги му каза пжтемъ да обади и на сестра ми въ с. Загорци. Обадилъ имъ. Изпърво жена ми не повѣрвала, после изгубила съзнание отъ радость та трѣбвало да я свѣстяватъ. Вървимъ за селото, а Георги пийналъ малко, гърми съ една общинска пушка и само вика: „Умрѣлиятъ е живъ, иде, излѣзте да го посрѣщнемъ!"

Моятъ другарь отъ четата Христоманъ Дончевъ и цѣлото Загорци бѣха излѣзли за среща. Предъ самото ни село сестритѣ ми, всичкитѣ ми приятели, жена ми, децата ми треперятъ, ронятъ сълзи и ме чакатъ. Който гледаше отъ страна, само той може да опише възторзитѣ и вълненията у всички ни.

На 2. януарий 1914 г. цѣлиятъ ми имотъ уничтоженъ, жена ми и децата ми бѣха се приютили въ една сламенна поята.

Всичко за мигъ прежалихъ. Майка ми сърбитѣ заклали, отвайки на черква. Съселянитѣ ми се явиха на добре дошелъ — всички — даже и оня който въ Скопие ме предаваше. Каза, че го научилъ така да говори учительтъ Хр. Лозналиевъ. „Прощавамъ на всички", казахъ — прощавамъ и на Лозналиева. Богъ ще ни сжди!" Разбрахъ, че последния заклали като предатель.

Отъ общината старо-сърбиянци ми направиха голѣма честь — дойдоха въ кѫщи за добре дошелъ и на другия день ми устроиха голѣмъ банкетъ.

Следъ 2—3 дни окол. началникъ въ Неготино ме повика и ми каза, че щѣлъ да ме назначи за председникъ на общината съ двойна заплата. Молихъ го да не ме натоварва съ тоя дългъ: слабъ съмъ още и уморенъ. Да си почина, за да се погрижа за новъ домъ за децата си да изградя. Не, неможе, ти ще си председникъ и на 8. I. получихъ назначението — 500 динара заплата. Всички чиновници въ общината сърби Тѣ вършатъ всичко, каквото искатъ — азъ само да подписвамъ. Па псувни, ругатни по адресъ на българитѣ! Не мога да търпя.

Следъ нѣколко дни бѣхъ отново извиканъ въ Неготино. Окол. началникъ ми казва: „Почнали да се явяватъ комити отъ България. Да съмъ му съобщавалъ всичко съ шифъръ. Заплатата щѣлъ да ми увеличи на 1000 динара. Ако вземешъ пушката и се присъединишъ къмъ комититѣ, знай, че жена и деца — всичко ще унищожа. Това не било въ турско! Върнахъ се въ Скоруша.

По цѣли нощи не спя отъ мѫка. Не мога понататъкъ да понасямъ униженията! Решихъ да се изселя.

Отидохъ въ Радовишъ и откупихъ една турска кѫща, която, за да заплатя, продадохъ 1 конь и 1 муле. Подадохъ заявление, че се изселвамъ отъ селото си, та да бѫда освободенъ отъ кметството Получи се заповѣдь на 28. III. 1914 год.

Следъ 10 дни по заповѣдь на Неготино Радовишкиятъ началникъ съ 3 стражари дойде у дома и ме забра въ участъка. Затвориха ме. Стъмни се. 2-та стражари легнаха и заспаха, а третиятъ остана вънъ да ме пази. Цѣла нощь само пушихъ, та не мигнахъ. Зазори се. Решихъ да бѣгамъ на свобода или смърть! Измъкнахъ полека шинела на 1 отъ дълбоко заспалитѣ стражари — той бѣше се покрилъ само съ нея — взехъ шапката му и я нахлузихъ на главата си — запалихъ цигара, наметнахъ шинела съ вдигната яка и излѣзохъ да се омия. Пазачътъ не ме позна. Отдалечихъ се внимателно и хукнахъ изъ града Скрихъ се въ зимника на Анастасъ Ивановъ отъ Ново село. Покъсно той се събуди и му се обадихъ. Началникътъ, побѣснѣлъ отъ мѫка, викалъ, крѣскалъ, изпотрепалъ стражаритѣ. Презъ нощьта съ помощьта на Анастасъ Петрушъ попъ Лазаровъ и Петрушъ Наковъ измъкнахъ се изъ Радовишъ и се присъединихъ къмъ четата на Хр. Симеоновъ. Надъ с. Гарванъ по мѣстността жкавица видѣхъ всичкитѣ села унищожени. Тукъ много българска кръвь бѣ изтекла. Отъ Гарванъ сърбитѣ докарали 7 души старци, довели ги до стената на стария монастиръ Св Георги, навързали ги, бутнали 1 стена и всички били живи погребени подъ развалинитѣ: Дѣдо Ив Милевски, Тане Ив. Милевски, Коце Яневъ Люляковъ. Ангелъ Станковъ, Тасе Евтимовъ, Христо Иосифовъ (92 год) и Тод. Пиперовлията. Отъ с. Загорци избити: Здраво Дончевъ, Зафиръ Бъчваровъ, Спасо Арс. Биволовъ, Фено Глувтаровъ, Шанко Драговъ, Анг. Домазето и 3 жени. Отъ с Скоруша 15 души: Зараве Яневъ Шейтановъ. Хр. Зараевъ, Спасо Илиевъ, дъщеря му Митра 16 год., Коце Христовъ, Здраве Наковъ, Дим. Коцевъ, Василъ Илиевъ Калаиевски, 2 деца по на 13 год., Стойчо Иос. Карамфиловъ, Трайко Велковски. Мара Янева (85 год), Неде Атанасовъ и братъ му Ивенъ. Отъ с. Лубница 19 души: Коце даскало Пинчовъ и дъщеря му 19 год., Ильо Севдинъ 75 год. — другитѣ не помня. Не само селото Конче унищожиха, но съсипаха до основи и старинния при него монастиръ Св. Богородица. Зографията омаскарили, на светцитѣ очитѣ извъртѣли, всичко отъ олтара изкрали. Освободители! Човѣшко безсрамие!

Презъ 1915 год. Христоманъ Дончевъ държанъ билъ 3 дни обесенъ съ главата надолу и пушенъ съ мокра слама. Какъ ли го е напускала мѫченическата му душа! И днесъ децата му гроба не знаятъ, свѣщь да запалятъ

Ат. Яневъ Спасовъ, Спасъ Коцевъ Масларски, Мустафа Меджиро вързани ноще съ нечувани адски мѫки погубили при с. Де ино. Ив Милевски, 85 год. и синъ му попъ Ив. Миловъ съ расото и калимавката му живи заровили въ лозето на Коце Кюрдовъ. С Дедино е обиколено съ незнайни гробове. Ив. Месаро отъ с. Подлешъ, другарь на Гоце, безъ камъкъ да бѣ дигналъ противъ сърбитѣ, изчезна безследно. Нѣма почти Радовишко село, което да не е дало поне 8 жертви. Сѫщата 19 5 г. при отстѫплението задигнаха отъ Радовишъ — заложници — най старитѣ и най-виднитѣ търговци: Зафировъ Ил. Шумановъ, Коце Зафировъ Шумановъ, Костадинчето, Тоаровъ Туше, Хр. Иневалията, Георги Христенинъ, Туше Боранията, и още много други — имената имъ забравихъ.

На 25 май 1918 бѣхъ уволненъ отъ войската. — Бѣхъ раненъ въ лакътя, та станахъ негоденъ. Прибрахъ се въ Радовишъ и станахъ за кѫсо време кметъ въ селото ми. Но настана погрома. Окол. началникъ Ат. Маджаровъ даде ми и своята архива и съ 2 стражари отбихме се въ Плачковица да чакаме да видимъ до кѫде ще е наше.

Жена ми и децата ми останаха въ Радовишъ. Разбрахъ—жена ми арестували, децата ми останали сами. Слѣзохъ при зори въ града Децата ми плачатъ и ми се молятъ да замина, Сърбитѣ хванатъ ли те, ще те заколятъ, после ние шо ще правимъ. Послушахъ ги. Лутамъ се безцелно. Ханъмата Фатме, снаха на Яки чаушъ, отъ когото купихъ кѫщата, покани ме въ тѣхното скривалище. Вдигна се олелия по мене. Претърсиха цѣлия градъ; дойдоха и до скривалището ми. Но не ме откриха. Вечерьта като вълкъ отъ дупка се измъкнахъ и —право въ балкана. Жена ми Иордана лежа 18 м. въ затвора и я пуснаха Останали децата ми сами изгубихъ най-малкото — Тодорчо И то стана жертва за освобождението на Македония.

Дано се е свършило вече теглото на българ. племе. Има много нѣщо да се изнася, но не е имало възможность. Приключвамъ.

Навършилъ съмъ 70 год. възрасть. Недай Боже да стане нужда, но ако потрѣбва, готовъ съмъ до последни сили да браня скѫпата моя родина: дадохъ младость и сили — цѣлия си животъ, всичкото си земно щастие.

(По споменитѣ на Спасъ Яневъ Манчевъ отъ с. Скоруша).

Съобщава: Ил.

Захарий Гьоревъ

Захарий Гьоревъ е роденъ на 8 IV 1871 г. въ гр. Куманово. На 6 години остава сиракъ. Баща му се поминалъ презъ 1876 год., а майка му — на следната година.

Следъ като завършилъ първо отдѣление, нѣколко години слугувалъ като млѣкарь и като тенекеджия, докато чичо му Василъ го извикалъ при себе си въ Цариградъ. Тукъ, съ помощьта на частенъ учитель, завършилъ IV отдѣление и презъ 1884 г. Екзархията му отпуснала стипендия да следва въ скопското 4-класно училище, следъ за-

Захари Гьоревъ

вършването на което продължилъ образованието си въ солунското педагогическо училище.

Презъ 1890 г. той билъ назначенъ учитель въ с. Грубевци. Като учитель той е билъ деятеленъ и между възрастнитѣ, които е обучавалъ на четмо и писмо.

Освенъ това, той е посещавалъ близкитѣ села и говорилъ на селянитѣ да си отворятъ и тѣ училище, защото гръцкиятъ владика не желае да се просвѣщаватъ децата имъ. Поради това гръцкиятъ владика Александросъ го наклеветилъ предъ турското правителство като неблагонадеженъ човѣкъ, та билъ откаранъ въ Енидже-Вардаръ. Но следъ разпита му, отъ който се видѣло, че не е провиненъ въ нищо, каймакаминътъ, доволенъ отъ отговоритѣ му на турски езикъ, го освободилъ.

Въ Грубевци той е учителствувалъ непрекъснато 10 год., и тукъ се оженилъ за едно мѣстно момиче.

Той е билъ и деятеленъ членъ въ В. М. Р. О., въ която билъ посветенъ презъ 1898 год. Редъ години той билъ районенъ ржководитель. Въ надвечерието на Илинденското възстание получилъ назначение съ 15 момчета да скъса телегрѣфнитѣ жици и да събори телеграфнитѣ стълбове между Енидже-Вардаръ и р. Вардаръ. Възложената му задача той е изпълнилъ, като скъсали телеграфнитѣ жици на едно разстояние отъ 15 клм., а следъ това съ момчетата се прибралъ при Апостолъ Петковъ, четата на когото се е намирала на Паякъ планина. Като нелегаленъ той е взелъ участие въ нѣколко сражения, а именно на 10. X. 1903 г. при в. Гандачъ, на 21 XI 1903 г. при с. Радомиръ, на Великдень 1904 г. при с. Корнишоръ и на 2 V 1904 г. при с. Мандалево, гдето сражението е траяло цѣлъ день.

Презъ месецъ августъ 1904 г., съ нѣколко момчета той е заминалъ за България, гдето е останалъ до 1908 г. Следъ обявяването на хуриета, обаче, се върналъ обратно въ Македония и получилъ назначение въ с. Крива.

Тукъ при обезоржжителната акция (1910 г.) билъ подозренъ като членъ въ възобновената В. М. Р. О и, за да избѣгне участьта на колегата си Дим. Лешниковъ, когото турцитѣ обѣсиха въ Енидже Вардаръ, се прибралъ въ Солунъ и отъ тукъ съ чуждъ паспортъ, като евреинъ, заминалъ за България, гдето непрекъснато е учителствувалъ до 1. XI. 1927 г., когато се пенсиониралъ.

За дългогодишната му учителска дейность той е награденъ съ орденъ за гражданска заслуга V степень.

Старинитѣ си прекара въ София и, следъ като дочака да види освободена Македония, почина на 8 мартъ 1943 г.

Б. Гьоревъ

Български четници и четнички снети въ с. Добролище, Костурско. Априлъ 1943 г.

Следъ панахидата надъ гроба на старията войвода Кольо Добролицки. Между присѫствующитѣ личатъ нѣколко въоржжени моми, които се борятъ противъ комуниститѣ възстанали срещу брата

Охридскитѣ трубадури — народни будители

При страшното сръбско робство, дейни народни будители въ гр. Охридъ, въ охридско и по далече, бѣха дветѣ групи музиканти: едната на чело съ Кирилъ Хр. Козмановъ, другата — начело съ Климе Садиловъ. Тия две групи музиканти, съ своята свирня и български и македонски пѣсни, пѣти по годявки, сватби и вечеринки, — по кафенета, кръчми, ресторанти, — при излети и разни забави, — възкръсваха близкото и далечното минало, възкръсваха борбитѣ на македонскитѣ българи за свобода и правда, възкръсваха чутовнитѣ подвизи на македонски войводи и четници и така тѣ подържаха борческия духъ у българитѣ и вѣрата имъ въ близкия край на робството.

Тукъ предавамъ четири отъ тия пѣсни, слушани отъ менъ въ гр. Охридъ и по моя молба написани отъ г. Кирилъ Козмановъ така, както се пѣятъ и сега отъ сѫщитѣ охридски музиканти — трубадури

I. Пѣсень за последния Охридски патриархъ[1])

Во хиляда седъмстотинъ шестдесеть и седмо лѣто
Отъ Цариградъ во Охрида дошолъ Салаоръ. Хей, дошелъ Салаоръ.
Се представилъ предъ Арсени наши патрика честнаго.
И му реколъ слово горко, слово жалостно. Хей, слово жалостно.
Царска воля е да тръгнешъ денеска за Цариграда
На тебе отъ върли гърци — голѣмъ поплакъ е. Хей, голѣмъ поплакъ е.
Собралъ Патрикъ свое стадо въ църква Свети Климентова,
Благословъ имъ далъ последенъ, ржце заключилъ, Хей, ржце заключилъ
Дълго време липалъ старецъ въ мълчание всенародно
И по бѣла брада ронилъ сълзи, горещи. Хей сълзи горещи
Послушайте мили чеда: азъ ке одамъ въ Цариграда,
На мене отъ върли гърци голѣмъ поплакъ е. Хей, голѣмъ поплакъ е.
Гърцки патрикъ ке ни строшитъ наша Охридска столица
И мене до смъртъ ке държитъ въ заточение. Хей, въ заточение
И ке пратитъ владици зли, лицемъ — светци, сърцемъ вълци;
Ке ве даватъ, ке ве стрижатъ, и молзатъ до кръвь. Хей, до кръвь
Мачно народа ке сѣятъ несогласие и раздори
Да се мразитъ синъ со татко и братъ со брата. Хей, со брата
И ке викате до Бога, но зекрила неке найдите,
Сами мирно ке наведите глави до земя. Хей до земя.
Ке ми бидите сираци. Така било написано
Елате да ви гушнамъ за последенъ пѫть. Хей, за последенъ пѫть
Църна тѫга поразила: старо, младо, мѫже, жени.
Вси со ржце заключени, солзи проливатъ. Хей, солзи проливатъ
Той ги гушкатъ, тие плачатъ, дѣсна ржка му целиватъ.
И отъ ржка, како изворъ солзи се леятъ. Хей, солзи се леятъ.
Вяхналъ Патрикъ бърза коня и неволно опѫтилъ се
Тога гръмна плачъ народенъ — небо процепи. Хей, небо процепи.
Умилилъ се честни патрикъ, свали шапка навезана
Погледна во синьо небо — люто прокълна: Хей, люто прокълна
— „Ахъ, послушай ме, мили Боже! хаиръ никога да немаетъ:
Станчо бей, буяръ Лигдо и Ненко челеби!“ Хей, и Ненко челеби

Милостиви Богъ послуша патричката клетва люта
Слава нихна, семе нихно — погуби со шумъ. Хей, со шумъ
И сега во куки нихни паякъ ткае паяджина
И по пусти стрехи нихни — бухали бухатъ. Хей, бухали бухатъ.

II. Пѣсень за войводата Методи Патчевъ

Методи Патчевъ отъ Охридъ свещенъ,
Отъ Битолски затворъ освободенъ,
Кога се върна в'родно огнише,
Не намѣри майка, нито татко.
Па си тръгна за Прилепа града,
За Прилепъ града — в'Кадино село.
Тамъ намѣри своята дружина,
Дружина вѣрна — много сговорна.
Скоро пристигна силна потера,
Силна потера с'кавалерия.
Обгради ги в'кулата крайселска
Каменна кула с'много бойници.
Слово държи Методия Патчевъ:
„Хайде, братя, храбро да се биемъ,
Да прославимъ българското име,
За родината скѫпа да умираме
И започна бой ужасенъ, страшенъ!
С'врагъ сто пѫти по многоброенъ.
И се биха два дни безъ почивка.
Най сетне и бомбитѣ хвърлиха,
Задържайки салтъ по единъ патронъ,
За да се и самитѣ убиятъ.
Слово държи храбриятъ войвода,

[1]) Авторъ на тая пѣсень е видниятъ учитель и общественикъ Григоръ Пърличевъ отъ гр. Охридъ, видоизменена тукъ-тамъ отъ Охридскитѣ трубадури.

Слово държи за дългъ — саможертва.
И кога Патчевъ ги разцелува,
Свъртиха пушки в'гърди юнашки
Първо падна вѣрната дружина
А по ними — Методия Патчевъ.
Така юнаци славно умрѣха
За свобода, за родъ и родина.

III. Пѣсенъ за войводата Христо Узуновъ отъ гр Охридъ

Мойта родина е тамъ —
При най-красивиятъ Божи свѣтъ,
Желая тамо да загина,
А ти, майко, не забравяй менъ!
Майко, не чакамъ животъ — радость.
За мене вечъ зѣе гробъ студенъ,
Ти не губи твоита младость,
Не забравяй никога и менъ!
Сърце ми младо като загасне,
И всичко стане прахъ и пепель,
Кога гробъ с'бурени обрасне,
Ти, майко, спомни си за менъ!
Другари нѣма да спохождатъ
Сиромашки гробъ самотенъ,
Пъкъ и майка не ще дохожда
Да пролѣе две сълзи за менъ.

Не жали, майко, за сина твой
И за всички негови другари;
Ако Христо Узуновъ падне,
На врага живъ — не се даде той.

IV. Пѣсень за войводата Парашкевъ Цвѣтковъ отъ гр. Плевенъ и Димитъръ Филдишевъ отъ гр. Охридъ

Какъ жали майката природа,
Така народа днесъ жали пакъ
За нова участь, за свобода
Загина и тоя младъ юнакъ.
В'Битоля смутна вой е страшенъ,
Моми се криятъ во безпокой,
Снове безумно врагъ уплашенъ,
Другари питатъ: „Падна ли той?"
Живѣе той! С'храбрата дружина
В'Могила*) води бой упоритъ . . .
Прости, народе! младость — прости!
Парашкевъ Цвѣтковъ — падна убитъ.
Прости народе! младость — прости!
И Филдишевъ тамъ падна убитъ.

Предава: *Г. Ив. Бѣлевъ*

*) с. Могила е на 6 километра източно отъ гр. Битоля

Спиро Ивановъ Цвѣткоски

Спиро Ивановъ Цвѣткоски роденъ 1884 въ с. Пространѣ, Демиръ-Хисаръ, Битолско, грамотенъ.

Презъ м декември 1902 г. отъ София, гдето е билъ на гурбетъ, дошълъ е въ родното си село, при родителитѣ си. Селскиятъ имъ учитель Христо Илиевъ, родомъ отъ сѫщото село, поканилъ Спиро у дома си и го подложилъ на клетва за вѣрность на революц. дѣло.

Отъ този день Спиро е билъ други човѣкъ прероднлъ се е; той става единъ отъ жаркитѣ работници на дѣлото; кѫдето и да го потърсишъ, той е готовъ.

На 13 юлий 1903 г. той напуща домъ и родители и въоржженъ съ своя пушка „гра" и револверъ „бешлия", се е причислилъ въ четата на Йорданъ Пиперка.

Спиро е вземалъ живо участие при нападението на възстаницитѣ върху турското с. Сѫлпъ на день Илиндень 1903 г.; въ сражението при „Гюрнейца", Карбухишко на 24 юлий, при почибията на Йорданъ Пиперката на 10 VIII при мѣст. „герамидница", Церско-поле, въ сражението при „еврейка", Вировско — церска планина съ войводата Никола Дечевъ, въ сражението около 15 августъ между селата Бабино и Слоещица.

Подиръ възстанието, презъ 1912 г. той е заминалъ за сев. Америка, отъ кѫдето се е завърналъ презъ 1920 г.

Спиро е крепъкъ тѣломъ, а духомъ още повече; не знае, какъ да изкаже радостьта си, че Македония е освободена! Той се занимава съ малко земедѣлско стопанство въ селото си, но едва излиза на край.

Има жива жена Стефанка — 1885 г., дъщеря Стойна — 1911 г. и зетъ отъ дъщерята Тодоръ 1905 г.

Т. Арсовъ
бив. Дем. Хис. войвода

Павелъ Димовъ Ивановъ

Родомъ въ с. Папрадище, Велешко

Покойниятъ се отличеваше съ рѣдка скромность и който не го познаваше отъ близо, не можеше да предположи рѣдката му цена на голѣмъ българинъ и самоотверженъ борецъ за свободата на Македония.

Достатъчно би било да се спомене само проявения му героизъмъ и себеотрицание въ безусловното изпълнение на заповедитѣ на неговия войвода — безсмъртния Борисъ Сарафовъ, въ чиято чета той участвуваше отъ преди 1901 год. Презъ сѫщата година той проявява геройски подвигъ да освободи заедно съ 5 мата си другари на чело съ Даме Мартиновъ, организацията отъ двама най-опасни кърволоци и шпиони и съ това да увѣковечи името си на борецъ за българската свобода. По тоя случай покойниятъ Димовъ бива страшно измѫчванъ и лежи въ Беасъ-Куле въ Солунъ 6 месеци, осѫденъ не първо време на смъртъ, а въ последствие, благодарение грижитѣ на неговия войвода съ наемници адвокати гърци, освободенъ съ разстроено здраве.

Павелъ Димовъ е участникъ и въ двѣтѣ войни — въ Балканската — въ I м. Полкъ картечна рота, а въ общо-европейската въ 59 Македон. Полкъ.

Съ рѣдко съзнание и всеотдайность Той работи дълги години и въ Миячко — Орѣшко Папрадишко братство като организаторъ и подпредс. и къмъ тия му свѣтли дѣла трѣбва да прибавимъ че тоя скроменъ народенъ труженикъ, до края на живота си, бѣ и много ценен сътрудникъ въ дейностьта на македонския женски съюзъ, чиито членки съ рѣдка почитъ и благоговение ще си спомнятъ неговата блага душа и неговата всеотдайна преданность въ народното ни дѣло, което заедно съ неговото име да пребѫде въ вѣковетѣ

Богъ да го прости!

Отъ Македонския женски съюзъ.

† Ристе Котевъ

† *Ристе Котевъ* е роденъ презъ 1860 г. въ с. Църнобуки, близу до Битоля. Баща му Коте, непокорна глава, убитъ отъ турци презъ 1892 г. Ристе често пъти дохващалъ по нѣкой турчинъ за перче, па, понеже почнали да го дебнатъ, принуденъ е билъ да се засели въ Битоля заедно съ жена си Дзуна. Тукъ той почналъ да работи самарджилъкъ и работата му вървѣла добре.

Като се роди револ. организация презъ 1900 год., Ристе се намѣри въ първитѣ редове на нейнитѣ работници. Решителенъ до самозабравяне, той поема длъжностьта десетникъ на една група терористи.

Тази група съ Ристета на чело всѣкога е вършила ония длъжности, кждето трѣба решителность.

Турската полиция е знаела, че Ристе винаги носи револверъ „нагантъ" но нито единъ пъть не е дръзнала да му го отнеме, защото знаела, че той не ще да го предаде доброволно.

Ристе Котевъ отъ Битоля

Въ предвечерието на Илиндень 1903 г. той е цѣлувалъ въ челото малкото си детенце, Лазо, на жена си е рекълъ „пст" и излиза отъ града, отива въ с. Иваневци и като войвода на Иваневската селска чета тръгва да освободи гр. Крушово. Помощници съ му били Нечо Шарковъ отъ с. Иваневци и Веле Мачкароски отъ с. Беранци и е взелъ участие въ всички боеве съ турцитѣ около Крушово. Презъ 1905 г, вследствие убийството на гъркоманина Лазо берберотъ, фодулъ-Лазо, Ристе е билъ арестуванъ и амнистиранъ 1908 г, на „хуриета".

Презъ августъ 1914 г. злогласниятъ кръволокъ, сърбски полицай Бранко Радичевичъ, е арестувалъ Ристета, както и Спиро Костовъ касапотъ и Георги Оджа, отъ които търселъ оржжие: манлихери, нагантъ — револвери, бомби и пр. „Нѣмамъ. Г нъ Бранко!" „Нѣмашь ли сега ке да найдишъ и бупъ, бупъ, бупъ, бой до омаломощаване; кожата по тѣлата имъ се разпукала отъ удари, на всички страни пръскала се е кръвь „Нѣмаме, Г нъ Бранко". Нѣмате ли? хайде у келий (долапъ) безъ вода — безъ хлѣбъ. Това продължило 10 дни, но оржжие не даватъ.

„Е, е, сега айде у затворъ," кждето сж лежали 4 месеци и най-сетне по 20 златни наполеони въ ржка на Бранко и ги освободи, но исканото оржжие не го доби. Ето, това е твърдостъ на искренъ работникъ — революционеръ, решенъ всичко да претърпи, но дадената клетва да не погази.

Ристе Котевъ умре у дома си въ Битоля презъ 19 8 г Той остави само единъ синъ, Лазо, — оня когото срещу Илиндень 1903 год. е цѣлувалъ въ чело — снаха Фания и внучка Зора. Материялно е много слабъ.

Т. Арсовъ
бив. Дем. Хис. войвода

Златенъ вѣнъ

Нашиятъ поетъ *Любомиръ Бобевски*, съ чиито вдъхновени пѣсни българинътъ живѣе и твори чутовни дѣла и подвизи, е издалъ нова стихосбирка — „*Златенъ вѣнъ*".

Пѣснитѣ, които четемъ въ тази нова сбирка изтръгватъ възхищение и удивление: размѣрътъ на стиха е правиленъ, плавенъ и музикаленъ. Ето защо тѣ се четатъ съ наслада.

Пламенни, пълни съ кристално българско родолюбие, тѣ възпѣватъ и възвеличаватъ най-красивото и най-милото на българската душа и на българското сърдце: стожера на българската държава и на българското единство — народната ни царска династия, безъ да е забравенъ нещастниятъ князь — герой Александъръ Батембергъ; строителитѣ на първото и второто български царства: великанитѣ на народностното ни възраждане и на духовното ни и политическо освобождение; величието на народностното ни обединение; великолепието на новоосвободенитѣ български земи; полетътъ на българската младежь, на българското юначество и на българското войнство; благодетелитѣ на родната ни Църква; славнитѣ дѣла на нашитѣ съюзници и т. н. и т. н.

Прославениятъ поетъ Бобевски даде толкова много пѣсни за Македония, Добруджа, Тракия и Западнитѣ покрайнини.

За да се почувствува силата на неговия одухотворенъ стихъ и величавия тонъ, който издига въ полза на обединена България, достатъчно е да се прочетатъ само нѣколко пѣсни отъ стихосбирката му.

Въ тѣхъ е силно подчертана мисъльта: правдата трѣбва винаги да тържествува надъ злобата, подлостьта и тиранията.

Да пѣемъ тия пѣсни съ възторгъ и национална гордость и да пожелаемъ на нашия Любо — той е нашъ — общъ — на цѣлия български народъ — здраве, бодрость и жизнерадость все тъй да възпѣва величието на българския народъ и прелеститѣ на българската земя която той е възлюбилъ съ всичката си душа и сърдце и която познава отъ лични наблюдения и възторзи.

К.

Скръбна весть

Въ часа въ който камбанитѣ възвестяваха рождението на Спасителя Богочовѣкъ, пресели се въ вѣчностьта

ИВАНЪ МИХАИЛОВЪ БЕЛЕЖКОВЪ

на 79 годишна възрастъ, родомъ отъ с. Годлево — Разложко

великъ и доблестенъ българинъ, носитель на нѣколко ордени за преданна служба на Родината, народенъ учитель, далъ всичко за другитѣ.

УЧИТЕЛЮ, почивай въ миръ, твоитѣ дѣла ти отреждатъ безсмъртие.

с. Годлево Разложко, 7 януарий 1914 година.

Отъ жителитѣ на с. Годлево Разложко

СПИСЪКЪ

На падналитѣ и умрѣли борци за свободата на Македония и ободинението на българското племе и тѣхни последователи въ Прилепъ и околията

ИМЕ И ПРЕЗИМЕ	РОДЕНЪ ОТЪ	Чинъ и звание	Кждe сж убити или умрѣли	Кога е убитъ	ЗАБЕЛЕЖКА
1. Арсо Йов. Силяновъ	с. Локвица	войвода	гр. Скопие	1921	обесенъ отъ сърбитѣ
2. Алекса Н. Стояновъ	с. Ракле	четникъ	с. Никодинъ	1903	убитъ отъ турцитѣ
3. Алекса Сп. Минковъ	гр Прилепъ	„	с. Бѣловодица	1903	„
4. Алекса Нун. Черновъ	„	„	„	1903	„
5. Алекса Ламйовъ	„	„	„	1903	„
6. Ачко Ивановъ	с. Орѣховецъ	„	м. Църници	1905	„
7. Анастасъ Лютвиевъ	гр. Прилепъ	учитель	гр. Прилепъ	1912	убитъ отъ сърбитѣ
8. Арсо п. Цвѣтковъ	с. Попадия	ржковод.	„	1913	„
9. Андонъ Найденовъ	с. Смоляни	четникъ	м. Ножътъ	1907	убитъ отъ турцитѣ
10. Боянъ Милчиновъ	гр. Прилепъ	„	с. Никодинъ	1903	„
11. Борисъ Милчиновъ	„	опълчен.	Деде баиръ	1913	убитъ отъ сърбитѣ
12. Борисъ Сугаревъ	„	четникъ	Султанъ тепе	1904	убитъ отъ турцитѣ
13. Божко Цвѣтковъ	с. Никодинъ	ржковод.	с. Никодинъ	1908	убитъ отъ сърбитѣ
14. Благой Л. Балабановъ	гр Прилепъ	учитель	гр. Прилепъ	1920	„
15. Василъ М. Талевъ	с. Вранче	четникъ	Порѣчието	1910	„
16. Ванчо Стружанчето	гр Струга	„	Топ. корито	1907	убитъ отъ турцитѣ
17. Владо Хр. Милчиновъ	гр. Прилепъ	„	гр. София	1904	умрѣлъ отъ с. смъртъ
18. Григоръ Симеоновъ	с. Орѣховецъ	„	с. Никодинъ	1907	убитъ отъ турцитѣ
19. Георги Петковъ	гр Прилепъ	„	Серско	1913	умрѣлъ отъ холера
20. Григоръ Велковъ	гр. Прилепъ	„	Кичевско	1903	„
21. Гьорче Петровъ	с. Троянци	войвода	гр. София	1922	убитъ въ междуособ.
22. Георги Ацевъ	с. Орѣховецъ	„	с. Крапа	1907	убитъ отъ турцитѣ
23. Георги Ленищанецъ	с. Ленище	„	с. Топлица	1907	убитъ съ 7 ч. наедно
24. Георги Корубиновъ	гр. Прилепъ	четникъ	с. Владимирово	1903	убитъ отъ турцитѣ
25. Георги Поповъ	Ст. Загора	„	топ. корита	1907	„
26. Георги Воденски	гр Воденъ	„	„	1907	„
27. Димко Б. Черговъ	гр. Прилепъ	„	Паланечко	1895	„
28. Димко Б. Черговъ	с. Мажучище	„	топ. корита	1907	„
29. Димко Илиевъ	с. Плетваръ	ржковод.	с. Плетваръ	1906	убитъ отъ сърбитѣ
30. Димко К. Чавлевъ	с. Варошъ	четникъ	м. Църници	1905	убитъ отъ турцитѣ
31. Димко Гърдановъ	гр. Прилепъ	„	с. Орѣховецъ	1903	„
32. Димко Г. Сливяновъ	„	„	с. Бѣловод.	1903	„
33. Димко Цвѣтановъ	„	„	с. Трояци	1907	„
34. Димко Газдовъ	„	„	м. Ножътъ	1907	„
35. Димитъръ Робевъ	гр. Битоля	„	гр. Прилепъ	1903	умрѣлъ отъ охтика
36. Диме Тод. Дѣдото	гр. Прилепъ	войвода	Паланечко	1895	„
37. Дончо Северковъ	с. Варошъ	четникъ	гр. Прилепъ	1912	убитъ отъ комунис.
38 Йорданъ Гавазовъ	гр. Прилепъ	войвода	„	1900	убатъ отъ турцитѣ
39. Йорданъ Варошлия	„	четникъ	с. Пчанита	1903	„
40 Йорданъ Дръндаровъ	гр. Велесъ	„	топ. корита	1907	„
41. Йорданъ Йовановъ	с. Ниготинъ	милиц.	„	1905	убитъ отъ сърбитѣ
42. Иге Витановъ	„	„	с. Никодинъ	1903	убитъ отъ турцитѣ
43. Илия Тр. Ивановъ	гр. Прилепъ	четникъ	мѣсто Ножътъ	1907	„
44. Илия Т. Скоприевъ	„	„	„	1907	„
45. Илия Ст. Миновъ	„	ржковод.	Солу юносъ	1912	„
46 Иванъ Гюрлуковъ	„	четникъ	с Обършани	1921	убитъ отъ сърбитѣ
47. Иванъ Т. Бояджиевъ	„	граж.	гр. Прилепъ	1927	„
48. Иванъ Николовъ	с. Никодинъ	ржковод.	„	1923	„
49. Коце Щипянчето	гр. Щипъ	четникъ	мѣст. Борила	1907	„
50. Коне Алексовъ	с. Селце	ржковод.	с Кръстецъ	1907	„
51. Кръсте Кебапчиевъ	гр. Прилепъ	четникъ	Кочанско	1905	убигъ отъ турцитѣ
52. Миланъ Николовъ	с. Ракле	„	Ясенова глава	1907	„
53 Миланъ Чалишевъ	с. Дупчани	„	мѣсто Ножътъ	1907	„
54, Мицо Т. Стояновъ	Бежище	„	с. Бежище	1907	убитъ отъ гърцитѣ
55. Мице Мойновъ	с. Майно	„	Бровитъ	1905	„
56 Мирче П. Стояновъ	с. Вранче	„	с. Върбяни	1903	убитъ отъ турцитѣ
57. Мирче Ацевъ	с. Орѣховецъ	войвода	с. Улавци	1906	„
58. Мирче Свойкяровъ	с. Гол. коняре	„	гр. Нишъ	1907	убитъ отъ сърбитѣ
59. Методи Патчевъ	гр. Охридъ	„	с. Кадино-село	1902	убитъ отъ турцитѣ

Име и презиме	Роденъ отъ	Чинъ и звание	Кждe сж убити и умрѣли	Кога с убитъ	Забележка
60. Найдо Момировъ	с. Пещалево	„	с. Селце	1904	убити отъ турцитѣ
61. Неданъ Трайковъ	с. Мажучище	четникъ	с. Тройаци	1907	„
62 Никола Тимзуровъ	с. М. Коняре	„	мѣсто Борила	1907	„
63. Никола Вълчевъ	Ст. Загора	„	с. Николинъ	1903	„
64 Никола Котевъ	с Царевикъ	„	мѣсто Ножътъ	1907	„
65. Несторъ Струшки	гр. Струга	„	с. Никодинъ	1903	„
66. Никола Пешковъ	гр. Прилепъ	войвода	с. Бѣло водица	1903	„
67. Никола Каранджуловъ	„	„	с. Селце	1904	„
68 Петъръ Желѣзаровъ	„	„	с. Дрѣново	1905	„
69. Пере Тошевъ	„	„	„	1908	„
70 Петъръ Пашата	„	„	Тиквешко	1925	убитъ отъ сърбитѣ
71. Петъръ Юруцовъ	гр. Котелъ	„	с. Прилепецъ	1904	убитъ отъ турцитѣ
72. Петъръ Ацевъ	с. Орѣховецъ	„	гр. Пловдивъ	1940	заг. отъ с. смъртъ
73. Петъръ Саратиновъ	гр Прилепъ	ржковод.	гр Прилепъ	1928	„
74. Спиро Гьоревъ	с. Полчища	„	с. Полчища	1908	убитъ отъ турцитѣ
75. Симеонъ Радевъ	гр. София	четникъ	с. Николинъ	1908	убитъ отъ сърбитѣ
76. св. Георги	Кадино-село	свещ.	гр. Прилепъ	1913	„
77. Стоянъ Лазовъ	гр. Прилепъ	терор.	„	1900	убитъ отъ турцитѣ
78. Стефанъ Шиндилъ	с. Присадъ	войвода	с. Тройяци	1906	„
79. Толе Паша	с. Виголище	„	с. Гудяково	1902	„
80. Трайко Зайката	с. Живово	„	с. Живово	1937	умрелъ отъ с. смъртъ
81. Трайко Бърниклия	с. Бърникъ	„	Мартово	1905	убитъ отъ турцитѣ
82. Темелко Арсовъ	с. Никодинъ	милиц.	с. Никодинъ	1807	„
83. Таше Колевъ	с. Тройяци	„	с. Тройяци	1905	„
84. Тале Чулетровъ	гр. Прилепъ	ржковод.	гр. Прилепъ	1906	„
85. Тале Христовъ	„	четникъ	с. Бѣло водица	1903	„
86. Хараламли Джуровъ	„	„	гр Прилепъ	1900	„
87. Хараламли Ганешовъ	с. Дреновци	„	мѣсто Бирира	1907	„
88. Хараламли Поповъ	с. Бѣло-водица	учитель	с. Плетваръ	1925	убитъ отъ сърбитѣ
89. Хараламли Нешковъ	гр. Прилепъ	ржковод.	гр. Битоля	1905	умрѣлъ въ затвора
90. Йорданъ Шиляковъ	„	четникъ	гр. София	1927	умрѣлъ отъ с. смъртъ
91. Цвѣтко Георгиевъ	с. Никодинъ	„	с. Никодинъ	1908	убитъ отъ сърбитѣ
92. Цвѣтанъ Багевъ	с. Вранче	„	с. Вранче	1915	„

31. VII. 1943 год.
гр. Прилепъ

Председатель:
Секретарь:

Стоянъ Йовевъ отъ с. Брѣзово, Демиръ-Хисаръ.

Стоянъ Йовевъ отъ с. Брѣзово, Демиръ-Хисаръ, Битолско роденъ въ 1883 г. грамотенъ. Въ революц. организация е билъ посветенъ презъ 1901 год. а есеньта 1902 г. е отишелъ на гурбетъ въ Крагуевацъ, Сърбия, и подиръ 3 месеци заминалъ за София, та въ с Княжево се е настанилъ на работа въ пекарницата на Миленко Коли-магаре отъ с. Церско. Презъ юний 1903 г Стоянъ се е зачислилъ въ четата на Пецо . . . отъ Битоля; презъ юлий стигнали сж въ Кичевско, та въ планината на с. Ореовецъ имали сж сражение съ тур. аскеръ, който е билъ обсадилъ четата на Ванчо Сърбакъ отъ с. Вранещица; всички сж били спасени. Отъ тамъ четата на Пецо преминала е въ Демиръ-Хисаръ и тогава, Стоянъ съ другаритѣ си: Павле Стойковъ отъ с. Брѣзово, Диме Секаковъ, Наумъ Заяковъ, Спиро Кацески и Йоанъ Кома отъ с. Церъ, се прибрали въ четата на Сотиръ Ристевъ отъ с. Брѣзово, а Пецо съ останалитѣ заминалъ въ долния Демиръ-Хисаръ.

Стоянъ съ споменатитѣ му другари останаха съ Сотира до голѣмото и кръволролитно сражение при мѣстн. „Пещерка“ на день 10 септ. 1903 год., което е траяло отъ обѣдъ до мракъ, четата е броила 22 души четници, плюсъ Дим. Матлиевъ, бившия учитель отъ Охридъ и Анастасъ Лозанчевъ, членъ на горския револ. щабъ, отъ Битоля. Отъ четата сж били убити: войводата Сотиръ Ристевъ, Дим. Матлиевъ и 8 души четници, между които и споменатитѣ 5 другари на Стояна.

Презъ 1906 г. августъ, Стоянъ е билъ мэй четникъ 15 дена временно, понеже четата ми бѣше малобройна

Презъ свѣтовната война Стоянъ е служилъ въ 1-ви Македонски полкъ, 1-а дружина, 1 а рота, 2 и взводъ, до примирието 1918 г. Стоянъ има само жена, Цвѣта, родена 1880 г. материално е беденъ, пждаринъ е въ селото си и отъ това се препитава.

Т. Арсовъ
бив. Дем. Хис. войвода